7/2820

T.C.
BAŞBAKANLIK
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
Anlaşmalar Genel Müdürlüğü

SAYI : B.02.1.DTM.0.04.01.03/
KONU : Yazılı Soru Önergesi

22.06.04* 35017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 09/06/2004 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/2820-5960/19851 sayılı yazıları.

İlgi'de kayıtlı yazıları konusu, Adana Milletvekili Sayın Atilla Başoğlu tarafından tevcih edilen yazılı soru önergesinde belirtilen hususlara ilişkin cevabi görüş ekli notta sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Kürşad TÜZMEN
Devlet Bakanı

EKLER:
EK-1 Not (2 Adet 3 sayfa)

7/7520

ADANA MİLLETVEKİLİ SAYIN ATİLLA BAŞOĞLU TARAFINDAN DEVLET BAKANIMIZ SAYIN KÜRŞAD TÜZMEN'E TEVCİH EDİLEN YAZILI SORU ÖNERGESİNDE BELİRTİLEN HUSUSLARA İLİŞKİN CEVABİ GÖRÜŞÜ İÇEREN NOT

Adana Milletvekili Sayın Atilla Başoğlu tarafından Devlet Bakanımız Sayın Kürşad Tüzmen'e tevcih edilen yazılı soru önergesinde Orta Asya Devletleri başta gelmek üzere yurt dışında ticari faaliyetlerini yürütmekte olan iş adamlarımızın bir takım baskılara uğradıkları haberlerinin taraflarına ulaştığı, girişimcilerimizin bu ülkelerde uğradıkları maddi kayıpları devlet ve hukuk güvencesi altına alacak, batılıların bize uyguladıkları "Tahkim Uygulaması" benzeri bir düzenlemeyi geçerli kılacak bir eylem planımızın var olup olmadığı sorulmaktadır.

Malumları olduğu üzere, kelime anlamı hakem olan tahkim, yatırımın ya da sözleşmelerin yapıldığı ülkenin yargı mekanizmaları ve sistemi yerine, o ülkenin yönetimi ya da yatırımcı kuruluşun yerli ortaklarıyla düşebileceği olası ihtilafların çözümünde bir hakemin yetkisinin baştan kabulünü öngören bir uygulama olarak tanımlanmakta ve tahkim düzenlemesi ile taraflar, normal koşullarda uyuşmazlıkların çözümleneceği yargı sistemi dışında, ihtilafın çözümünü, bu konuda ihtisaslaşmış "özel hakemlik" kuruluşlarının yetkisine bırakmaktadırlar.

Ülkemizde tahkim konusundaki temel mevzuat, 4686 sayılı "Milletlerarası Tahkim Kanunu"dur. Anılan Kanunun 4'üncü maddesine göre tahkim anlaşması; tarafların, sözleşmeden kaynaklansın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşma olarak tanımlanmaktadır.

Anılan Kanunun gerekçesinde "Uluslararası alanda sözleşmeler yapan tarafların, birbirlerinin millî mahkemelerine gitmeyi kendileri bakımından riskli bulması, diğer tarafın kendi millî mahkemesinde avantaj elde edebileceği endişesini taşıması ve yine millî mahkemelerin bürokratik işlemleri ve uzmanlıktan uzak yapılanmalarının davanın uzamasına neden olacağını düşünmesi, tahkimin seçimlik bir yargı yolu olarak tercih edilmesinin sebeplerini oluşturmaktadır. Yargı yolu olarak tahkimin tercih edilmesinin diğer bir nedeni ise, mahkeme kararlarının uluslararası alandaki etkinliğinin sınırlı bulunmasıdır. Çünkü millî mahkemeler, yabancı devletin yargı egemenliğinin sonucu olan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda genellikle çekingendirler. Buna karşılık günümüzde uluslararası ticaret camiasının özel mahkemeleri konumundaki hakem veya hakem kurulu kararları, Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki New York Anlaşmasına göre 150 dolayında ülkede icra edilebilmektedir." denilmektedir.

Ülkemiz, 1958 tarihli New York Sözleşmesi ile beraber 1961 tarihli Uluslararası Ticari Hakemlik Konusunda Avrupa Sözleşmesi'ni imzalayarak 1991 yılında onaylamıştır. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizini düzenleyen bu Sözleşmelerin yanı sıra 1965 tarihli Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Konusunda Washington Sözleşmesi de (ICSID) 1988 yılında ülkemiz tarafından onaylanmıştır. Çeşitli tarihlerde bir çok ülke ile ikili olarak imzalanan Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Antlaşmalarında (YKKT) ihtilafların halli konusunda tahkime yer verilmiştir. Kabul edilen bu uluslararası sözleşmeler uluslararası tahkime verilen önemin açık bir göstergesidir.

Uluslararası tahkim hukuku denildiğinde; tarafların ehliyetini belirleyecek hukuk; tahkim sözleşmesine uygulanacak hukuk; tahkim davasına uygulanacak usul hukuku; ihtilafın kendisine uygulanacak maddi hukuk; hakem kararının tenfizine uygulanacak hukuk olmak üzere beş ayrı hukuk sistemi gündeme gelmektedir.

Ülkeler, genellikle Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) veya Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun (UNCITRAL) model kanunlarını esas almak ve bu konulardaki taraf oldukları uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerinin belirlediği sınırlar içerinde kalmak üzere tahkime yönelik olarak yukarıdaki paragrafta belirtilen hukuk kurallarını serbestçe belirlemektedirler.

Öte yandan, soru önergesinde belirtildiği şekilde, ihracatçılarımızın ya da yatırımcılarımızın tahkim anlaşmaları dolayısıyla haklarının haleldar olduğunun anlaşılması ve bu durumun ülkelerin uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerine aykırılık teşkil ettiğinin öğrenilmesi durumunda, ilgili ülke ya da kuruluşlar nezdinde Müsteşarlığımızca veya tahkim konusunda yetkili ve görevli bulunan Adalet Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı gibi diğer kurum ve kuruluşlarca gerekli girişimlerde bulunulacağı tabiidir.

Son olarak, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yaklaşık 3 yıldır yürürlükte olduğu hususu göz önüne alınınca, bu Kanun dışında tahkim uygulamasını geçerli kılacak bir eylem planı ihtiyacının bulunmadığı, ancak zaman içerisinde uygulamada sorunların ortaya çıkması durumunda, Adalet Bakanlığı tarafından anılan Kanunun ve bu konudaki diğer mevzuatın gözden geçirilebileceği düşünülmektedir.

Konu Orta Asya ülkeleri bağlamında incelendiğinde, BDT ülkeleri ile ticari ve ekonomik faaliyet yürüten işadamlarımızın ihtilaf durumunda yerel mahkemelere müracaatlarını engelleyen herhangi bir durum sözkonusu değildir. Asıl sorun yerel mahkeme kararlarının zaman zaman uygulatılamamasıdır. Diğer önemli bir husus ise bu ülkelerde karşılaşılan ihtilafların uluslararası tahkime götürülmesi mümkün olmakla birlikte, bu sürecin yüksek maliyet gerektirmesi ve zaman alması nedeniyle özellikle küçük ve orta ölçekli firmalarımız tarafından tercih edilmemesidir.

Bağımsızlık dönemini izleyen özellikle ilk yıllarda işadamlarımızın bölgedeki faaliyetlerinde gerek mevzuat yetersizlikleri, gerek ilgili ülke idarecilerinin keyfi uygulamalarından kaynaklanan çeşitli sorunlarla karşılaşmaya başlamaları üzerine yeni tedbirlerin hayata geçirilmesi gereği hasıl olmuştur.

Bu çerçevede bugüne kadar yapılan ve bundan sonra yapılması planlanan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

1. Karma Ekonomik Komisyon Toplantıları: Tüm BDT ülkeleri ile yapılan Karma Komisyon toplantılarında işadamlarımızın karşılaştıkları sorunlar detaylı bir şekilde ele alınmakta ve ilgili ülkelerin en üst makamları nezdinde bu konular gündeme getirilerek çözümlenmesine çalışılmaktadır.

2. Çalışma Grupları: Karma Ekonomik Komisyon toplantılarında ticari ve ekonomik nitelikli tüm konuların ele alınması ve bu toplantıların her yıl düzenli olarak yapılamaması dikkate alınarak, firma sorunlarına münhasır Çalışma Grupları oluşturularak sorunların bu platformlarda çözümlenmesi sağlanmaktadır. Bu

kapsamda bugüne kadar Kırgız Cumhuriyeti, Ukrayna ve Özbekistan ile Çalışma Grupları teşkil edilmiştir.

Kırgız Cumhuriyeti ve Ukrayna ile yapılan Çalışma Grubu toplantılarında işadamlarımızın sorunları detaylı bir şekilde ele alınmış ve çözümleri yönünde ilgili ülke makamları ile gerekli tedbirler üzerinde mutabakata varılmıştır.

3. Uzun Vadeli Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları: Bölge ülkeleri ile ikili ilişkilerimizin uzun vadeli, somut projelere ve bir uygulama takvimine dayalı olarak geliştirilmesi amacıyla imzalanması öngörülen ve bugüne kadar Azerbaycan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Tacikistan ile imzalanan Uzun Vadeli Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları kapsamında işadamlarımızın sorunlarına da kalıcı çözümler bulunmasına yönelik tedbirlere yer verilmektedir.

İşbirliği Anlaşmaları uyarınca muhatap ülkelerle birer Uygulama Planı imzalanması esas alınmış olup, bu planlar dahilinde ilgili ülkeler ile, kabul ettirilebildiği takdirde tahkim mekanizması kurulması, mümkün olmaması halinde ise çalışma grupları teşkili (çalışma grubu mevcut olmayan ülkeler için) öngörülmektedir.

4. Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları: Bilindiği üzere, Avrupa Birliği ile BDT ülkeleri arasında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları imzalanmıştır. Sözkonusu Anlaşmaların hedefi, bölge ülkelerinin siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda demokratik bir yapıya ve liberal ekonomiye geçiş süreçlerinin hızlandırılması ve nihai amaç olarak serbest ticaret alanı oluşturulmasıdır.

Bu anlaşmaların esas alınması suretiyle ülkemiz ile BDT ülkeleri arasında ticari ve ekonomik konularda Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları imzalanması amacıyla çalışmalara başlanmıştır. Sözkonusu ülkeler ile yapılan temaslarda bu husus gündeme getirilmekte olup, olumlu tepkiler alınmaktadır.

Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları imzalanmasıyla birlikte bölge ülkeleri ile ticari ve ekonomik ilişkilerimizin daha sağlam ve kapsamlı bir yasal zemine kavuşturulması, dolayısıyla işadamlarımızın faaliyetlerinin kolaylaştırılması mümkün olacaktır.

5. Tahkim Mekanizması: Yukarıda sayılan tedbirlerin tümüyle hayata geçirilmesiyle birlikte, bölge ülkelerinin Dünya Ticaret Örgütüne üyelik sürecinde kaydedecekleri gelişmeler de dikkate alınarak, işadamlarımızın bugüne kadar zaman zaman karşılaştıkları sorunların ivedilikle çözümü mümkün olacaktır.

Öte yandan, ülkemiz ile BDT ülkeleri arasında ikili ve bölgesel tahkim mekanizmaları oluşturulması amacıyla gerek Dış Ticaret Müsteşarlığı, gerek Adalet Bakanlığı ve Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından gerekli çalışmalar koordineli bir şekilde yürütülmektedir.

Bilgilerine arz olunur.